

■ GENDEROVĚ PODMÍNĚNÉ NÁSILÍ: DOKUMENTY VLÁDY ČR A MEZINÁRODNÍ ZÁVAZKY ČR

Radan Šafařík
Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády ČR

Úřad vlády České republiky

OBSAH

- 1) Genderově podmíněné násilí: dokumenty vlády ČR
- 2) Genderově podmíněné násilí: závazky ČR vyplývající z mezinárodních smluv
- 3) Význam používání genderové perspektivy

Cíl: Přispět k vyjasnění pojmu „genderově podmíněné násilí“ a jeho vztahu k pojmům „domácí násilí“ a „genderové nerovnosti“

GENDEROVĚ PODMÍNĚNÉ NÁSILÍ: VLÁDNÍ DOKUMENTY

Zřízení Výboru pro prevenci domácího násilí při Radě vlády pro rovnost žen a mužů (2008) = aplikace lidskoprávní a genderové perspektivy

Vládní strategie rovnosti žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2021

- Pojem „genderově podmíněné násilí“
- „Domácí násilí je jednou z forem genderově podmíněného násilí.“

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí 2015 – 2018

- Definice domácího násilí, genderu, genderově podmíněného násilí
- Vychází z mezinárodních dokumentů

AKČNÍ PLÁNY PREVENCE DOMÁCÍHO A GENDEROVĚ PODMÍNĚNÉHO NÁSILÍ

■ Akční plán 2019

Domácí násilí – veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického, ekonomického či dalších forem násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými či stávajícími manžely, partnery či osobami blízkými. Domácí násilí se dále vyznačuje opakováním, dlouhodobostí, cyklickým charakterem a postupnou eskalací. Role osoby ohrožené a páchající násilí jsou zpravidla jasně odděleny. Toto násilí probíhá na blízkých osobách a je specifické svou neveřejností.

■ Akční plán 2019

Genderově podmíněné násilí – veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického ekonomického či dalších forem násilí, které jsou cíleny na ženy z důvodu, že jsou ženami nebo na muže z důvodu, že jsou muži, anebo akty tohoto násilí, které nepřiměřeně dopadají na ženy či na muže. Na základě této definice jsou za formy genderově podmíněného násilí považovány kromě domácího a partnerského násilí např. také sexuální násilí, znásilnění, sexuální obtěžování nebo stalking (nebezpečné pronásledování). Přestože se oběťmi těchto forem násilí stávají i muži, ženy jako oběti tohoto násilí jednoznačně převažují.

GENDEROVĚ PODMÍNĚNÉ NÁSILÍ: ÚMLUVA OSN O ODSTRANĚNÍ VŠECH FOREM DISKRIMINACE ŽEN

- Součást právního řádu ČR (ratifikovaná mezinárodní úmluva)

- Úmluva samotná nezná pojem „genderově podmíněné násilí“ ani „domácí násilí“

- Výklad Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen + rezoluce OSN

- Všeobecné doporučení Výboru OSN č. 19 (1992) a 35 (2017):

Zákaz genderově podmíněného násilí je součástí obyčejového práva

Povinnost státu potírat genderově podmíněné násilí (na ženách)

Genderové nerovnosti jednou z klíčových příčin GPN

GENDEROVĚ PODMÍNĚNÉ NÁSILÍ: EVROPSKÁ ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV

- Judikatura ESLP
- Používá pojem „gender-based violence“ pro případy domácího/partnerského násilí (*Opuz v. Turkey*, no. [33401/02](#), ECHR 2009; *Bălșan v. Romania*, no. [49645/09](#), 23 May 2017)
- Porušení čl. 8 a čl. 14
- Povinnost interpretovat EÚLP genderově senzitivně
- Substantive gender equality can only be achieved with a gender-sensitive interpretation and application of the Convention provisions that takes into account the factual inequalities between women and men and the way they impact women's lives.

DOMÁCÍ A GENDEROVĚ PODMÍNĚNÉ NÁSILÍ: PRÁVNÍ ŘÁD ČR

- Pojem „genderově podmíněné násilí“ není používán v českém právním řádu (nad rámec mezinárodních úmluv)
- Pojem „domácí násilí“ je používán právním řádem ČR, ale není definován
  - zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
  - § 751 obč. zákoníku – „zvláštní ustanovení proti domácímu násilí“
  - § 37 odst. 3 zákona o sociálních službách „poradny pro oběti domácího násilí“
- § 751 (1) OZ „Stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet.“

VZTAH GENDEROVĚ PODMÍNĚNÉ NÁSILÍ A GENDEROVÝCH NEROVNOSTÍ

- Genderové nerovnosti $\neq$ genderově podmíněné násilí
- Genderové nerovnosti představují znevýhodnění žen či mužů na základě jejich pohlaví či genderu (např. mzdová diskriminace, genderové stereotypy, znevýhodnění ve vzdělávání)
- Genderové nerovnosti jsou na celospolečenské úrovni jednou z příčin výskytu domácího násilí. Zároveň zhoršují možnosti oběti vyhledat pomoc.
- Odstraňování genderových nerovností = jedna z forem celospolečenské prevence domácího násilí

VZTAH GENDEROVĚ PODMÍNĚNÉ NÁSILÍ A GENDEROVÝCH NEROVNOSTÍ

- Nenapravitelní muži, nebo muži, kteří se mohou změnit? – kapitola v knize „Násilí je možné zastavit“

„Násilí je genderový problém, násilí páchají převážně muži.“

„Násilí je jinými slovy typicky mužský problém, tudíž i genderově typický problém. Ve většině míst světa se chlapci a muži vychovávají v souladu se svou kulturou, která akceptuje a legitimizuje zneužívání moci ze strany mužů v neprospěch žen a dětí.“

- „Podle zkušeností ATV existují dva primární zdroje nebo příčinné dimenze, které jsou důležité pro pochopení, proč jsou ženy – a děti – vystavovány násilí ze strany mužů. Jedná se o společensko-kulturní dimenzi, tedy pohled společnosti na muže, mužnost a maskulinitu, ženskost a femininitu.“

DŮSLEDKY CHÁPÁNÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ JAKO GENDEROVĚ PODMÍNĚNÉHO

Genderová perspektiva znamená

- uznání skutečnosti, že ženy / muži mají v pozici obětí a násilných osob rozdílné potřeby + schopnost zohledňovat tyto potřeby
- uznání skutečnosti, že jednou z celospolečenských příčin domácího násilí jsou genderové nerovnosti a že tyto nerovnosti ztěžují pomoc obětem + řešení těchto nerovností v rámci prevence

Genderová perspektiva neznamena

- tvrzení, že muži nemohou být oběťmi domácího násilí
- tvrzení, že ženy se nemohou dopouštět domácího násilí
- odmítnutí pomoci mužům-obětem

ZÁVĚR: SHRNUTÍ TERMINOLOGIE

- Pojem „genderově podmíněné násilí“ je kontinuálně používán ve vládních dokumentech od roku 2014
- Vládní dokumenty pracují s „užší“ definicí domácího násilí
- Domácí násilí je jednou z forem genderově podmíněného násilí
- Mezinárodní lidskoprávní instrumenty (které jsou součástí právního řádu ČR) obsahují závazky ve vztahu k genderově podmíněnému násilí
- Pojem „genderově podmíněné násilí“ používá ESLP, Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen, Rada EU, Rada Evropy
- Český právní řád pojmy „genderově podmíněné násilí“ a „domácí násilí“ nedefinuje
- Genderová perspektiva neznamena odmítání mužů jako obětí
- Genderová perspektiva znamená rozeznávání specifických potřeb žen a mužů

DĚKUJI ZA POZORNOST!

Radan Šafařík

Odbor rovnosti žen a mužů, ÚV ČR

